

Библиотечно-информациони систем НИБИС – десет година у служби библиотекара

Александра Аџић

aleksandra@nbss.rs

Народна библиотека
„Стеван Сремац“ Ниш

АПСТРАКТ: Ове године библиотечно-информациони систем НИБИС слави свој јубилеј – десет година активне примене у библиотечком пословању. За аутоматизоване процесе под којима се библиотечка делатност одвија, у време када информационе технологије напредују великом брзином, време од десет година довољно је да се направи реалан пресек предности и недостатака овог система. Овим радом ће се у кратким цртама представити развојни пут библиотечно-информационог система који се користи у Народној библиотеци „Стеван Сремац“ у Нишу.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: НИБИС, јубилеј, развојни пут

ДАТУМ ПРИЈЕМА РАДА:

23. август 2013.

ДАТУМ ПРИХВАТАЊА РАДА:

27. март 2014.

Године 2002. Народна библиотека „Стеван Сремац“, сагледавајући чињеницу да библиотечка делатност широм света излази из оквира традиционалног, одлучила је да све своје послове аутоматизује. Међутим, од идеје до реализације, у условима у којима се Библиотека у то време налазила, пређен је дуг пут. Библиотека није имала добру финансијску подршку, хардверска опрема била је недовољна за почетак аутоматизације, а библиотечки кадар није био обучен за нову улогу коју је требало да прихвати. Упркос свему, са марљивошћу и ентузијазмом, у Библиотеци је пажљиво направљен план израде новог библиотечно-информационог система НИБИС (Нишки библиотечно-информациони систем) који ће омогућити формирање електронске базе библиографских података, прикупљање, селекцију, обраду, чување, одржавање, претраживање, дистрибуирање, ажурирање и циркулацију свих унетих података.

Већ у пролеће 2003. године реализована је и јавности представљена прва фаза аутоматизације библиотечких процеса. Прва фаза

подразумевала је формирање базе података корисника Библиотеке, тј. аутоматизован упис нових чланова и ажурирање њихових података. За ту намену у Библиотеци се користио један рачунар који је у исто време представљао и радну станицу и сервер рачунар. Локална рачунарска мрежа тада није била формирана.

Од самог почетка графички интерфејс НИБИС-а био је такав да су се користила описна имена тагова, а не нумеричка, тако да значења имена свих тагова одговарају садржају датих тагова. На тај начин библиотекари су, уз минимални напор, премда уз одржану обуку за рад у библиотечно-информационог систему, посао обављали веома брзо и ефикасно, на другачији начин од оног на који су до тада навикли. Библиотечно-информациони систем НИБИС оптимизиран је тако да је потпуно неважно да ли рачунар има инсталиран Windows или Linux оперативни систем. Поред тога, оптимизација је обављена у складу са свим веб прегледачима па корисници НИБИС-а нису морали да врше додатне инсталације.

У наредним годинама, са набавком нових

рачунара, формирањем локалне рачунарске мреже, увођењем интернет сигнала и даљим радом на изради софтвера, реализоване су и остале фазе развоја система. Један од најзахтевнијих и најобимнијих послова – креирање електронске базе библиографских података започет је 2006. године. Електронски каталог се у свим сегментима израђивао са посебном пажњом јер мора да задовољи најважнији критеријум, а то је функционалност. С обзиром на то да електронски каталог представља срж система и пут од корисника до потребних информација, веома је важно да подаци буду унети у систем тако да омогуће приказ потпуних и тачних података о свакој публикацији. При томе је поштован библиотечки стандард ISBD и упутства за унос података у формат UNIMARC.

Како би се обавила припрема за претраживање података унетих у електронски каталог, упоредо са израђивањем електронског каталога, започета је и следећа фаза – аутоматизовано инвентарисање библиотечких јединица. Аутоматизовано инвентарисање је у Библиотеку унело и једну од највећих промена будући да је донета одлука да се цео фонд Библиотеке поново инвентарише. Свака публикација чији је библиографски опис унет у електронску базу података добила је нови инвентарни број, и уз поштовање свих правила инвентарисања библиотечких јединица, почело је формирање аутоматизоване књиге инвентара која се периодично штампа и чува у том облику.

Формирање електронске базе података о стању фонда било је један од основних предуслова за почетак наредне фазе аутоматизације библиотечких послова – претраживања. Апликација за претраживање је такође израђивана по фазама. Имајући у виду да је у почетку процес аутоматизације био постављен на интерној, локалној мрежи, прва фаза обухватала је израду сегмента за претраживање библиотечких јединица за потребе библиотечких радника, у оквиру локалне рачунарске мреже Библиотеке. У то време корисници су се и даље служили лисним каталогом. С временом је техничка опремљеност Библиотеке постајала све боља јер је сама Библиотека инсистирала на осавремењавању свих библиотечких послова, тако да су се уз набавку нових рачунарских

склопова створили услови за спровођење друге фазе. Друга фаза подразумевала је израду сегмента за претраживање библиотечких јединица за потребе корисника у оквиру локалне рачунарске мреже Библиотеке. Са израдом новог веб-сајта Библиотеке, на помолу је била и нова могућност – повезивање веб сервера (на коме је смештен веб-сајт Библиотеке) са дата сервером (на коме се налази електронска база података) како би свим интернет корисницима било омогућено да претражују електронску базу података, што је чинило трећу фазу израде сегмента за претраживање. Тако су, од 2010. године, корисници у прилици да и ван Библиотеке, у било које доба дана, погледају да ли одређена публикација постоји у фонду, колико има примерака те публикације и колико примерака је слободно за издавање. У склопу ове услуге у НИБИС-у је планирана могућност да корисник одређену публикацију резервише, и одмах након резервације, у наредна 24 сата, та публикација више не би била доступна за издавање другим корисницима. Међутим, ову услугу Библиотека још не пружа својим корисницима. Следећа фаза обухватала је софтверску заштиту електронске базе података, као и свакодневно аутоматско копирање електронске базе података на други сервер рачунар, те омогућавање корисницима да преко интернет странице приступају копији електронског каталога. Копија електронског каталога налази се на сервер рачунару на коме је смештен веб-сајт Библиотеке. Одлука да корисници приступају копији а не оригиналним подацима потиче из времена кад су у Библиотеци, због лошијег финансијског стања, коришћени сервер рачунари скромних техничких могућности, тако да је у раду библиотечких радника често долазило до застоја приликом попуњавања базе података када би била већа посећеност интернет корисника. Осим тога, корисницима је преко интернета омогућен несметан приступ свим подацима и у време кад се обавља било какав посао на сервер рачунару на коме се налазе оригинални подаци (унапређење система, отклањање грешака и остале ситуације које захтевају искључивање сервер рачунара са мреже).

Поред ових послова, НИБИС омогућава и аутоматско задуживање и раздуживање

публикација, аутоматско софтверско генерисање Билтена у пдф формату, отпис неактуелне и оштећене библиотечке грађе, размену података са другим системима, штампање каталожких листића, администрацију општих послова у Библиотеци (одређивање распореда радника по одељењима Библиотеке, одређивање права и привилегија запослених за библиотечке послове које могу да обављају у систему итд.), око четрдесет разних упита који се односе на статистичке прегледе, ревизију библиотечког фонда и друго.

Према користи MySQL базу података и апликације на основу програмског језика Java, у овом тренутку НИБИС је релативно затворен јер се не обавља размена података са другим системима, иако техничке могућности за то постоје. Са преузимањем огромног дела библиографских описа из базе података Градске библиотеке у Новом Саду која користи библиотечко-информациони систем БИСИС, доказана је потпуна примењивост размене података са другим системима који су израђени на истој платформи. Да ли ће у будућности узајамна каталогизација НИБИС-а са другим библиотечко-информационим системима да заживи, тиче се политике, а никако техничких могућности.

Од 2012. године НИБИС подржава још једну важну област – дигитализацију библиотечке грађе. И даље у свом маниру, са веома једноставним графичким интерфејсом и описним именима тагова, успешно је почела презентација дигиталних копија. У библиотечко-информационом систему НИБИС обављена је надградња софтвера и израђена посебна апликација која омогућује представљање дигитализоване библиотечке грађе интернет корисницима. Публикације које се дигитализују морају бити најпре библиографски обрађене у НИБИС-у. Новоизрађени део софтвера, затим, омогућује једноставно повезивање дигиталне копије, смештене на посебном сервер рачунару, са каталожним описом, претходно унетим у систем. Дигиталне копије које су завршене, претраживе су корисницима са истог места на интернет страници и по истим критеријумима који се користе за претраживање електронске базе података. Разлог томе је што се дигиталне копије, смештене на посебном сервер рачунару

софтверски „везују“ за записе у библиографској бази података, тако да је претраживање максимално поједностављено. Овакво решење донело је радост и библиотекарима који без муке обављају посао дигитализације библиотечке грађе и корисницима који веома брзо, са једног места и без додатних вештина лако долазе до тражене публикације.

Од 2002. године Народна библиотека „Стеван Сремац“ своје послове аутоматизовала је уз помоћ НИБИС-а. У почетку се радило са великим стрпљењем, имајући на уму да је управо у овој Библиотеци софтвер тестиран. Софтвер је лежао своје „дечје болести“, недостаци, програмске грешке, најразличитији проблеми отклањали су се у ходу. На несавршености се наилазио случајно, током рада, али су се грешке отклањале у најкраћем року. Систем је постајао све савршенији, на њему је урађен приличан број надоградњи, тако да данас представља један савремен библиотечко-информациони систем који омогућује аутоматизацију свих библиотечких послова на потпуно једноставан начин.

Наравно, као и сви други системи, НИБИС има своје недостатке. То су поједине опције које се не користе често, а које је потребно доградити. Аутори софтвера, у сарадњи са библиотекарима, ажурно раде исправке тих делова како би сви сегменти система функционисали беспрекорно.

Народна библиотека „Стеван Сремац“ прва је која је аутоматизовала библиотечке послове уз помоћ НИБИС-а. Међутим, за обављање библиотечке делатности овај систем користе и Библиотека Светог манастира Хиландара, Библиотека Музеја „Никола Тесла“, Музеј жртва геноцида, Завод за заштиту природе Србије, Библиотека Факултета информатичких технологија, Природњачки музеј Београд, Библиотека Народног музеја у Чачку, Учитељски факултет Врање, Машинска школа ЖИШ из Ниша, Факултет за менаџмент Зајечар, ОШ „Ратко Вукићевић“ Ниш, Педагошки музеј Београд, Музеј науке и технике Београд, Музеј афричке уметности Београд.

Библиотечко-информациони систем НИБИС развијан је у Иновационом центру информатичких технологија на Машинском факултету у Нишу.